УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Вусик Г.М.
студент,
Вінницький комунальний гуманітарно-педагогічний коледж

ЕСТЕТИЧНИЙ ДИСКУРС УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ В ЕПОХУ МОДЕРНІЗМУ (НА ОСНОВІ ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ)

Досі в українському літературознавстві розглядалися загальні проблеми, пов'язані з ґенезою символізму в Україні, з'ясовувалися естетичні засади, що були покладені в основу символістського дискурсу, аналізуються програмні документи (маніфести) символістів України, зверталася увага на структуру символу як одного із засобів творення символістської образності.

Літературно-критичний дискурс українського поетичного символізму творили самі учасники літературно-мистецького життя того періоду. Часовий відтинок, в якому й сформувався український символізм, умовно обмежується 1896 (публікаціями статей І. Франка і В. Щурата) і 1936 роками (виступ Є. Пеленського зі статтею «Символізм в українській поезії»). У публікаціях різножанрових літературно-критичних матеріалів, які належали українським авторам (В. Щурат, М. Вороний, М. Євшан, П. Филипович, В. Бобинський) знаходимо прикмети символістського поетичного дискурсу і ті основні концепти, які пізніше, в другій половині ХХ ст., обґрунтовуються в історико-літературних працях та естетичних трактатах (передусім такі: «невимовні настрої душі»; «органічний дар мислення символами»; там, де треба, «вимовити невимовне… з'являються символісти») [1, с. 60].

Саме 1918-1922 роки стали роками розквіту українського символізму, що сформувався тоді як виразний літературний напрям. Аналогічно до європейських літератур символізм в українській літературі поставав *як антипозитивістська течія.*

Перша стадія становлення символізму в Україні тривала від початку ХХ ст. до лютневої революції 1917 року і була репрезентована іменами Олександра Олеся, М. Вороного, Г. Чупринки, П. Карманського і М. Філянського.

Появу другої хвилі українського символізму пов’язують з виходом «Літературно-критичного альманаху» (1918). Туди ввійшли поезії П. Тичини з циклу «Енгармонійне», а також вірші Я. Савченка, П. Савченка, О. Слісаренка, Д. Загула.

Лірика багатьох українських символістів «близька за духом» до французької поезії кінця XIX ст.: вірші сповнені переважно настроїв туги, жалю, печалі, до того ж автори часто містифікують зображуване. Наявний більш доречний тон для розмови як про надзвичайно інтимне, так і про вічні теми. Чимало поетів озброїлися одним з основних символістських тверджень: символ не міститься в поезії, він сам є поезією, відповідно будь-який твір мистецтва є цілим світом [5, с. 167].

Дискурсія українського символізму перших десятиліть XX ст. мала спільні риси з естетичним дискурсом європейських та американських символістів того ж періоду:

– візійне осягання-творення нового, ідеального світу, який контрастує з буденністю;

– ілюзіонізм, спіритуалізація ідеального пориву;

– художній дискурс унезалежнюється від реалістичної правдоподібності;

– духовний аристократизм поєднується з критикою міщанської культури;

– спостерігається посилення сугестивного звучання слова [2, с. 27].

Саме тому в доробку Олександра Олеся трапляються вірші патріотично-публіцистичного характеру, що не властиво поетам з гурту С. Маларме, «Молодої Бельгії» чи «Молодого Відня», які писали в середовищі структурованих національних культур, відмінних від поруйнованої української. Тому невипадково в період чергового національного піднесення Олександр Олесь декламував: *«Яка краса! Відродження країни!»,* глибоко усвідомлював: «...в часи відродження нації література стає маяком і дороговказом». Такі ж і в його віршах:

Хто в час відроджень каменем сидить,
Прав на життя вже не має [8, с. 12].

Він пережив кілька хвилі еволюції українського символізму. Поява свіжих стильових тенденцій раннього модернізму в українській літературі не минула уваги сучасників, наприклад, О. Коваленка, які констатували, що в ній з'явився «неповторний стиль доби» [4, с. 3-4], починається «*нова ера* з філософським напрямком, в вільній артистичній формі» [4, с. 9]. Невипадково навіть принциповий опонент модернізму С. Єфремов сприйняв Олександр Олеся за «першорядного лірика», спроможного у «єднанні з цілим світом» «бути просто музикальним

органом того світа, голосною луною розлитого скрізь у природі життя, кожний нерв свій струною зробивши» [3, с. 3].

Сьогодні надзвичайно актуальним питанням є зіставлення засобів творення міфопоетичної образності, аналіз архетипних моделей та інтерпретації міфічних сюжетів у творчості символістів.

В системі образів символістської лірики **чільне місце, за національними народнопісенними фольклорними образами, займають міфічні образи античності**. Широкий спектр образів античності присутній у ліриці Олександра Олеся, ці образи сприяють драматизації процесу опору та протистояння насиллю, імпліцитно натякаючи на небажання миритися із обмеженнями, накладеними кимсь, хто має силу і владу, а також – на приховану загрозу, яка криється у домінуванні чоловічого начала над жіночим.

Магічні звичаї і традиції українців, які охоплюють архаїчні підвалини етносу, визначають усю діяльність українця – підпорядкувати особистим, господарським і життєво-побутовим цілям людини природні і громадські сили. Вони наближені до реальної дійсності або пов’язані з традиційним мисленням у дусі анімізму, антропоморфізму, що свідчить про давність їх виникнення та збереження архаїчних форм народної свідомості [6, с. 12]. Особливою рисою літератури початку ХХ ст. є те, що міф не просто виокремлюється із упорядкованих фантастичних уявлень, а пропускається через призму особистого досвіду митця, поєднуючи давнину із сучасністю. Міф ХХ ст. набуває нових рис: історичний зміст тісно переплітається з універсальністю та космізмом.

Отже, міф став універсальним засобом художнього узагальнення і типологізації. Він міг бути запозиченим із різних культурних традицій: античної, язичницької, індійської, християнської, германської міфології, але служив загалом одній меті: прояснити зміст картин життя, які зображалися письменниками-символістами, сприяти інтуїтивному осягненню авторського світосприйняття і світопереживання [7, с. 174].

Список використаних джерел:

1. Авраменко Н. Феномен символізму в контексті сучасної інтерпретації (Вісник Сумського державного університету. Збірник наукових праць) / Н. Авраменко // Серія : Філологічні науки. – Суми : СумДУ, 2001. – № 21. – С. 60-69.

2. Авраменко Н. Естетична парадигма комунікативної природи символізму (Вісник Сумського державного університету. Збірник наукових праць) / Н. Авраменко // Серія : Філологічні науки. – Суми : СумДУ, 2001. – № 23. – С. 27-34.

3. Єфремова В. Перепоховання генія [перепоховання праху українського письменника Олександра Олеся] / В. Єфремова // Культура і життя. – 2017. – 10 лют. – С. 3.

4. Коваленко О. Перемова / О. Коваленко // Чупринка Г Огнецвіт. – Київ, 1999. – С. 3-41.

5. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці, 2001. – 363 с.

6. Луцький О. Молода муза / О. Луцький // Діло. – 1997. – 318 с.

7. Моклиця М. Модернізм як структура. Філософія. Психологія / М. Моклиця // Поетика. – Луцьк, 2002. – 390 с.

8. О. Олесь. Твори (в 2-х т.) / Олесь О. – Київ, 1990. – Т. 1. – 596 с.

Донік О.М.
аспірант,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ СПОЛУЧНИКІВ У СИНКРЕТИЧНИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ЗВОРОТАХ

Синкретизм – поняття різноплощинне й багатовекторне. У «Словнику сучасної української мови» слово *синкретизм* потрактовано як «1. книжн. Нерозчленованість, злитість, характерні для початкового, нерозвиненого стану будь-якого явища. *Синкретизм первісного мистецтва*. 2. філософ. Різновид еклектизму; поєднання різнорідних, суперечливих, протилежних один одному поглядів» [3, т. 9, с. 184].

Автори лінгвістичних студій у визначенні цього терміна акцентують увагу на буквальному значенні лексеми *syncretismos* – поєднання, синтез: «злиття в одній мовній одиниці одночасно кількох ознак» [2, с. 541]. А.П. Загнітко досліджує синтаксичний синкретизм як поєднання в одній синтаксичній одиниці ознак двох або більше синтаксичних одиниць [1, с. 244]. Фундаментальним дослідженням синтаксичного синкретизму є праця «Явища синхронної перехідності в синтаксичній системі української літературної мови» Л.В. Шитик [4].

Синкретичний порівняльний зворот варто кваліфікувати як структурно-семантичний компонент простого речення, для якого характерне поєднання диференційних ознак різних членів речення, що спричинено його місцем у формально-синтаксичній структурі, амбівалентним синтаксичним зв’язком і виявляється в подвійному функціюванні.